

II

Illinsaari 3 (Pirttitörmä)

Rautakauden lopun ja keskiajan alun asuinpaikan kaivaus 10–19.8.2016

ARKEOLOGIA

Ville Hakamäki

2017

TIIVISTELMÄ

Oulun yliopiston arkeologian oppiaine suoritti vajaan kahden viikon mittaisen kaivaustutkimuksen Iin Illinsaassa sijaitsevalla Pirttitörmän asuinpaikalla kesällä 2016. Tutkimus toteutettiin arkeologian opiskelijoille tarkoitettuna kenttäkurssina, jonka tavoitteena oli tutkia loppuun kahtena edellisenä kesänä kesken jäänyt noin metrin syvyinen kuoppailmiö sekä sen yhteydessä havaittu kivikumpu. Kenttätyön kuluessa tutkittiin paitsi kuoppailmiön tutkimaton osa, myös sen luoteispuolella tavattu kivikeskittymä. Kyseinen kivikeskittymä voitiin kaivauksen edetessä tulkita kiuasmaisiksi tulisijarakenteeksi, joka on ilmeisesti sijoittunut paikalla olleen rakennuksen sisäpuolella. Kuoppailmiö puolestaan voitiin tulkita tähän rakennukseen kuuluneeksi kellari- tai varastokuopaksi. Löytöinä kaivausalueelta tavattiin paitsi palanutta luuta ja pii-iskoksia myös pieniä metalliesineitä, tuohta ja yksi kappale lasia. Valtaosa kaivauksen löytöaineistosta saatiin talteen tulisijailmiön pohjoispuolelta ja ainoastaan hyvin pieniä määriä palanutta luuta ja pii-iskoksia paikannettiin kuoppailmiön alueelta. Tulisijan läheltä saaduista palaneista luista on teetetty kaksi radiohiiliajoitusta ja näiden perusteella tutkittu kiuasrakenne ajoittunee 1200-luvulle.

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT	1
KARTTAOTE	2
JOHDANTO.....	3
1. KOHTEEN KUVAUS JA TUTKIMUKSEN TAUSTA	4
2. TUTKIMUS- JA DOKUMENTAATIOMENETELMÄT	6
3. KENTTÄTÖIDEN KULKU	8
3.1. Tulisijarakenne	9
3.2. Varasto-/kellarikuoppa.....	12
3.3. Maanpäälliset havainnot	14
3.4. Löydöt	16
4. AJOITUS	20
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	21
6. BIBLIOGRAFIA.....	22
6.1. Painamattomat lähteet.....	22
6.2. Kirjallisuus	22
7. KARTTALUETTELO.....	24
8. KUVALUETTELO.....	25
9. KARTAT 1–8	27

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kunta:	Ii
Tutkimusalue:	1000023381, Illinsaari 3 (Pirttitörmä)
Tutkimuksen laatu:	Kaivaus
Kohteen ajoitus:	Rautakausi, keskiaika
Kohteen tyyppi:	Asuinpaikka
Peruskarttalehti:	2533 09 Ii
Koordinaatit:	x=7246344, y=425682, z=10
Maanomistaja:	Hilkka Helinä Leppälä
Tutkimuslaitos:	Oulun yliopiston arkeologian oppiaine
Tutkimuslupa:	MV/92/05.04.01.02/2016
Kaivauksen johtaja:	Ville Hakamäki, FM
Kenttätyöaika:	10.–19.8.2016
Tutkitun alueen laajuus:	14,6 m ²
Tutkimuksen kustantaja:	Oulun yliopiston arkeologian oppiaine
Löydöt:	KM 41006: 1–156
Kuvat (digi):	38 kuvaa (säilytyspaikka: Oulun yliopiston arkeologian laboratorio)
Aiemmat tutkimukset:	Kuusela 2013, tarkastus Hakamäki 2013, inventointi Hakamäki 2014, kaivaus Hakamäki 2015, kaivaus
Aiemmat löydöt:	KM 39520:1–36 KM 40025:1–893 KM 40556: 1–169
Raportin sivumäärä:	34
Alkuperäisen raportin säilytyspaikka:	Oulun yliopiston arkeologian laboratorio Museoviraston arkisto, Pohjois-Pohjanmaan museo

Kannen kuvat: V. Hakamäki.

KARTTAOTE

Pirttitörmä merkitty kartalle punaisella pisteellä.

1. JOHDANTO

Oulun yliopiston arkeologian oppiaine suoritti kahden viikon mittaisen kaivaustutkimuksen Iin Illinsaassa sijaitsevalla rautakauden loppupuolelle ajoittuvalla Pirttitörmän asuinpaikalla elokuussa 2016. Kohteella on suoritettu eri laajuisia kenttätöitä vuodesta 2014 saakka (Hakamäki 2014; 2016) ja näiden valossa kohdetta voidaan luonnehtia yhdeksi Pohjois-Pohjanmaan rannikkoalueen laajimmista rautakautisista kohteista. Tähän mennessä suoritettujen kenttätöiden kuluessa tehtyihin havaintoihin kuuluvat muun muassa nelikulmainen tulisijarakenne sekä siihen liittyvän puisen kehysrakenteen jäänteet, laaja paikalleen romahtanut kiuasrakenne sekä varastotai keittokuopaksi tulkittu ilmiö ja sen vierellä tavattu kivikumpu. Lisäksi alueelta on paikannettu suuri joukko myöhäisrautakautista ja varhaiskeskiaikaista esineistöä, josta osa näyttää liittyvän varsin laajalle yltäneeseen vuorovaikutus- ja kauppaverkostoon.

Tämänkertaisella tutkimuksella pyrittiin täsmentämään edellisvuotisten kenttätöiden aikana kohteesta syntyntä kuvaa. Kenttätöiden keskeisimmäksi tavoitteeksi asetettiin kausien 2014 ja 2015 aikana osittain kaivetun kuoppailmiöstä sekä sen vieressä havaitusta kivikummusta koostuneen rakennekokonaisuuden tutkiminen, sillä toistaiseksi ilmiön luonteesta ja ajoituksesta ei ollut voitu muodostaa selkeää tulkintaa.

Tutkimus toteutettiin Oulun yliopiston arkeologian oppiaineen opetuskäivauksena 10.–19.8.2016. Tänä aikana paikalla työskenteli arkeologian oppiaineen opiskelijoista ja henkilökunnasta koostuva 14 henkinen työryhmä, joka siirtyi tutkimusalueelle päivittäin Oulusta vuokratulla pakettiautolla sekä kaivauksen johtajan omalla henkilöautolla. Opiskelijoita paikalla työskentelivät seuraavat arkeologian opiskelijat: Robert Fält, Emilia Jääskeläinen, Markus Kaakinen, Alekski Kelloniemi, Artturi Kerola, Heidi Lamminsivu, Elena Maskulin, Janne Mustonen, Noora Perälä ja Jonas Rapakko. Tutkimusavustajina kenttätöissä toimivat FM Paula Pelttari sekä FM Tuuli Koponen ja opetustehtävistä vastasi yliopistonlehtori FT Janne Ikäheimo. Tutkimuksen vastuullisena johtajana toimi Ville Hakamäki.

Oulussa, 24.4.2017, FM Ville Hakamäki,
kaivauksen johtaja

2. KOHTEEN KUVAUS JA TUTKIMUKSEN TAUSTA

Pirttitörmä sijaitsee Iin Illinsaaren koillisreunalla kohoavan muinaisen rantatörmän reunalla noin kaksi kilometriä Iin kirkonkylästä koilliseen. Alueen kasvillisuus on lehtomaista ja kohde on selkeästi erotettavissa ympäristöstään, joskin vuonna 2015 alueella suoritetun harvennushakkuun jäljiltä paikalle on jäänyt huomattava määrä havainnointia vaikeuttavia havupuiden oksia ja muuta hakkuujätettä. Alueella ei ole nähtävissä modernin maankäytön merkkejä eikä taloja, peltoja tai muita mahdollisesti destruktiivisia toimia ole myöskään havaittavissa aluetta kuvaavilla vanhoilla kartoilla. Tämä puolestaan on mahdollistanut kohteen rautakautisesta käyttövaiheesta kertovien kerrosten hyvän säilymisen. Koska Pirttitörmän ympäristöä, maisemaa sekä tutkimushistoriaa on esitelty kattavasti edellisvuotisissa raporteissa sekä muutamissa kohdetta ja Illinsaarta käsittelevässä tutkimusartikkeleissa (Kuusela et al. 2013; Hakamäki 2014; Hakamäki 2016; Hakamäki & Ikäheimo 2015; Ikäheimo 2015), ei yksityiskohtainen kohdekuvaus liene tässä yhteydessä tarpeen. Seuraavassa esitetäänkin ainoastaan tiivistetty katsaus kohteesta sekä sen tutkimushistoriasta.

Kohde löytyi kesällä 2013 paikallisen metallinilmaisinharrastajan toimesta. Tuolloin maasta esiin kaivettu aineisto on määrällisesti varsin huomattava pitäen sisällään yli kolmekymmentä alanumeroa pääasiallisesti rautakauden lopulle ajoittuvia esineitä sekä niiden katkelmia (KM 39520:1–36). Esineistön huomattavan määrän sekä edellisenä kesänä läheiseltä Suutarinniemen¹ alueelta löytyneen myöhäisrautakautisen kalmiston johdosta katsottiin Pirttitörmältä saatujen esineiden irtolöytöstatus aiheelliseksi purkaa kaivaustutkimuksin. Koekaivaus kohteella järjestettiin kesäkuussa 2014 ja kenttätöiden tuloksena alueelta saadun metallinilmaisinaineiston voitiin todeta liittyvän myöhäiselle rautakaudelle ja keskiajan alkuun ajoittuvaksi asuinpaikaksi (Hakamäki 2014; Hakamäki & Ikäheimo 2015). Kaivauksen kuluessa paikalla todettiin paitsi maantasainen liesirakenne sekä sen ympärille puisista seipäistä pystytetyn kotamaisen ympärusrakenteen jäänteet, myös noin metrin halkaisijaltaan ollut ja palaneita kiviä sekä hiilikerroksia sisältänyt kuoppailmiö. Vuoden 2014 löytöaineistoon kuuluu niin palaneita kuin palamattomia eläimen luita, kuparilevyn kappaleita ja muuta pienesineistöä sekä Maunu Eerikinpojan lyöttämä raha, jonka ajoitus liikkuu vuosien 1340–1354 paikkeilla.

¹ Muinaisjännöstunnus: 1000019094.

Kaivauksia Pirttitörmällä jatkettiin kesällä 2015. Tutkimuksen tavoitteeksi asetettiin jo edellisvuotisissa kenttätöissä osittain kaivetun kuoppailmiön loppuun tutkiminen sekä siitä 11 metriä koilliseen sijoittuneen maan pinnalle osittain erottuneen kivikummun havainnointi. Tutkimuksen kuluessa kuoppailmiöstä saatiin tutkittua kuitenkin vain noin puolet suurimman huomion kiinnittyessä kivikumpuun. Kyseinen kumpu osoittautui suurikokoiseksi ja paikalleen romahtaneeksi tulisijaksi, joka ylimpien kivikerrosten poistamisen jälkeen voitiin todeta kooltaan 2,7 x 2,5, metriä olevaksi ja muodoltaan suorakaiteen muotoiseksi. Suuri kivimäärä viittaa siihen, että kyseinen rakenne on alun perin ollut varsin korkea ja näin ollen se on tulkittu kiuasmaiseksi rakenteeksi (Hakamäki 2016). Löytöinä tulisijasta ja sen ympäriltä saatiin pieniä määriä palanutta luuta, kuparilevyn kappaleita ja muita pieniä metalliesineitä, pii-iskoksia sekä suurikokoinen hevosenkenkäsoljen neula.

Osittain tutkitun kuoppailmiön lähistöllä havaittiin niin ikään kivikumpu. Kyseinen kivikumpu vaikutti paikalla suoritettun sondeerauksen perusteella tutkittua jokseenkin pienikokoisemmalta, varsinkin kun huomioitiin sen läheisyys kuoppailmiöön. Osin tämän vuoksi ja osin aikaresurssien hupenemisen johdosta kuoppajäännöksen kaivaminen keskeytettiin ja tutkimusta päätettiin jatkaa seuraavalla kenttäkaudella.

Vuosina 2014 ja 2015 suoritettujen kaivaustutkimusten perusteella Pirttitörmällä voitiin todeta olevan runsaasti säilyneitä rautakautisesta asutuksesta kertovia kerroksia ja rakenteita, joita havainnoimalla voidaan saada runsaasti uutta tietoa pohjoisen Suomen asutushistoriasta. Kohteen merkitystä korostavat muut Illinsaaresta paikannetut myöhäiselle rautakaudelle tai varhaiseen keskiaikaan kuuluvat löydöt ja kohteet. Näistä mainittakoon jo esiin tullut Suutarinniemen kalmisto, josta tähän mennessä on tutkittu kymmenen ruumis- ja polttohautausta, Illinsaari 7², jota voidaan pitää mahdollisena kremaatiopaikkana sekä jo 1800-luvulla löytynyt keskiaikainen tinakannu³, jonka tarkkaa löytöpaikka ei ole enää tiedossa (Ikäheimo 2015). Lisäksi kohteesta Illinsaari 1⁴ on löydetty rautakautinen karjalaistyypinen kampariipus, jonka arkeologinen konteksti oli kuitenkin suurelta osin tuhoutunut (Hakamäki 2015). Löytöjen, palaneesta luusta teetettyjen radiohiiliajoitusten, rannansiirtymisen ja muiden seikkojen valossa

² Muinaisjäännöstunnus: 1000027754.

³ PPM 1.

⁴ Muinaisjäännöstunnus: 1000019724.

Pirttitörmän asuinpaikan ajoituksen voidaan katsoa liikkuvan vuosien 1100–1400 jKr. välillä.

2. TUTKIMUS- JA DOKUMENTAATIOMENETELMÄT

Vuoden 2016 kenttätyöt käynnistyivät edellä mainituista lähtökohdista. Kaivaus katsottiin aiheelliseksi kohdentaa menneillä kausilla osittain tutkittuun, mutta kumpaisellakin kerralla kesken jääneeseen kuoppailmiöön sekä sen yhteydessä havaittuun kivikumpuun. Kaivaus toteutettiin pääasiasiallisesti teknisenä tasokaivauksena, maata noin viiden senttimetrin kerroksina poistaen, mutta paikoin hyödynnettiin myös sovellettua yksikkökaivausta. Maata poistettiin ensisijaisesti kaivauslastoin, mutta pintamaan poiston kohdalla apuvälineenä käytettiin lapioita. Pintamaan poiston yhteydessä irrotetut sammalmatot tarkastettiin Garrettin pienoismetallinilmaisimella juurten ja humuksen sekaan tarttuneiden metallilöytöjen talteen saamiseksi. Löytöjen talteenottoprosenttia pyrittiin edistämään myös seulomalla kaikki kaivausalueelta poistettu maa-aines. Kenttätöiden päätteeksi kaivausalue peitettiin ja tutkittu kohta maisemoitiin asettamalla irrotettu sammal takaisin paikalleen.

Kaivauksen kuluessa suoritettiin myös erilaisia mittaus- ja kartoitustoimenpiteitä paitsi löytöihin ja rakenteisiin liittyvän paikkatiedon, myös muiden kohteella tehtyjen havaintojen tallettamiseksi. Nämä mittaukset suoritettiin pääsääntöisesti Oulun yliopiston arkeologian oppiaineen takymetrillä, jonka asemoinnissa hyödynnettiin menneinä vuosina tarkkuus GPS-laitteella alueelle mitattuja ja maastoon puupaaluilla merkittyjä kiintopisteitä. Koska osa näistä paaluista vaikutti varsin huonokuntoisilta katsottiin kiintopisteet 1 ja 3 aiheellisiksi merkitä maastoon punaiseksi maalatuilla harjateräsvartaila (Kuva 1). Käytettyjen kiintopisteiden koordinaatit ovat:

KP 1: $x=7246330.346$, $y=425698.490$, $z=10.139$

KP 2: $x=7246320.816$, $y=425689.102$, $z=10.098$

KP 3: $x=7246320.200$, $y=425681.525$, $z=9.756$

Kaivauksen aikana havaitut löydöt talletettiin asianmukaisia kenttäkonservointitoimenpiteitä noudattaen. Konservointia tarvitsevat löydöt, kuten metalliesineet ja orgaaniset materiaalit suojattiin kostutetulla ja happovapaalla paperilla ja talletettiin pahvirasioihin. Näiden erityistoimenpiteitä vaativien materiaalien kohdalla

säilytys tapahtui arkeologian laboratorion kylmäkaapissa. Konservointia vaatimaton löytöaineisto puolestaan taltioitiin minigrip-pusseihin ja niiden säilytys tapahtui huoneenlämmössä. Kaikki kaivauksen aikana talteen saadut löydöt mitattiin paikalleen takymetrillä. Muut kaivauksella käytetyt dokumentaatiomenetelmät käsittivät kaivausalueiden, rakenteiden sekä löytöjen valokuvaamisen, kaivaustasojen piirtämisen. Lisäksi yhtenä dokumentaatiomenetelmänä käytettiin fotogrammetriaa, jonka avulla tuotettujen ilmakuviin perusteella tutkittuja tasoja on voitu piirtää myös jälkityövaiheessa.⁵

Kuva 1. Yksi tutkimuksen kuluessa maastoon mitatuista ja maastoon punaiseksi maalatuilla teräsvartaila merkitty kiintopiste (Kuva: V. Hakamäki).

Kaivaukseen liittyvät jälkityöt suoritettiin Oulun yliopiston arkeologian oppiaineen tiloissa osana oppiaineen opetusta. Löytöjen puhdistamisen ja luetteloinnin toteuttivat arkeologian opiskelijat, joiden ohjaajina toimivat Janne Ikäheimo sekä Ville Hakamäki. Erityistoimenpiteitä vaativien esineiden käsittelystä ja konservoinnista vastasi arkeologian laboratoriossa työskentelevä konservaattori Jari Heinonen. Kaivauksen aikana talletetusta palaneesta luusta on teetetty kaksi radiohiiliajoitusta. Näytteiden analyysi suoritettiin Upsalan yliopiston ajoituslaboratoriossa ja tulokset on esitelty kertomuksen luvussa 4 sekä liitteenä olevassa ajoitusraportissa.

⁵ Fotogrammetrisen aineiston tuottamisen ja käsittelyn toteutti FM Aki Hakonen.

3. KENTTÄTÖIDEN KULKU

Maastoon siirryttiin kaksi päivää kestäneen opiskelijoiden perehdyttämisen päätteeksi elokuun 10. päivän aamuna. Kaivaus aloitettiin kooltaan noin kymmenen neliömetrisen alueen rajaamisella maastoon (Kuva 2). Rajausta tehtäessä kiinnitettiin huomioita edellisvuotisiin havaintoihin ja alueen sisäpuolelle pyrittiin saattamaan paitsi osittain tutkittu kuoppailmiö myös siihen liittyvä kivikumpu. Havainnoinnin helpottamiseksi myös edellisvuotisten kaivausten aikana tutkitut kaivausalueen osat avattiin uudelleen. Tutkittavaksi määritetty alue raivattiin aluskasvillisuudesta ja sammal ja pintamaa poistettiin. Melko pian tämän jälkeen kivikummun havaittiin levittäytyvän osittain alueen pohjoisprofiiliin, jolloin tutkimusaluetta katsottiin aiheelliseksi laajentaa noin 0,5 metriä. Kaivausalueen lopulliseksi kooksi saatiin näin ollen noin 12 neliömetriä – tai 14, 5 neliömetriä mikäli huomioidaan kaivausalueen uudelleenavattut osat.

Kuva 2. Kaivausalue ennen toimenpiteitä (Kuva: V. Hakamäki).

Kaivausalueen kulmakoordinaatit ovat:

$x=7246325,245, y=425683,765, z=9,737$ / $x=7246323,465, y=425685,629, z=9,649$

$x=7246323,097, y=425685,335, z=9,652$ / $x=7246322,520, y=425685,940, z=9,629$

$x=7246321,840, y=425685,360, z=9,489$ / $x=7246320,840, y=425686,390, z=9,503$

$x=7246319,560, y=425685,220, z=9,581$ / $x=7246322,540, y=425681,500, z=9,578$

Kun pintamaan poiston yhteydessä havaitut rakenteet oli saatu rajattua kaivausalueelle, jatkettiin tutkimusta tasokaivauksena kiviä ja maata kerroksittain poistaen. Kaivauksen alkupuolella kivitumman ympäristössä tavattu maaperä vaikutti jokseenkin sekoittuneelta, eikä selviä likamaakerroksia tai muita ilmiöitä voitu havaita. Noin 7–10 senttimetrin syvyydellä maaperästä kuitenkin voitiin jo erottaa selvä kulttuurikerros, joka vaikutti hyvin samantyyppiseltä kuin 2015 tutkitun kiukaan yhteydestä tavattu likamaa. Myös osittain tutkitun kuoppailmiön reunat alkoivat vähitellen erottua maaperästä, joskin sen rajat vaikuttivat vielä kohtalaisen epämääräisiltä. Tässä vaiheessa kaivausalueelta alkoi myös ilmaantua löytöjä, joita paikannettiin niin kivitumman ympäriltä, kuin sen sisältä ja alta.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään kaivausalueella dokumentoidut rakenteet – kuoppailmiö sekä sen yhteydessä havaittu kivitumpu. Tämän jälkeen tarkastelu kohdennetaan kenttätöissä havaittuihin maanpäällisiin havaintoihin ja lopuksi luodaan katsaus talteen saatuihin löytöihin.

3.1. Tulisijarakenne

Kenttätöiden aikana tutkituista ilmiöistä ensimmäiseksi käsitellään kaivausalueesta valtaosan kattanut ja tutkimuksissa suurimman huomion saanut kivirakenne. Ylimmän maakerroksen poistamisen sekä kivien puhdistamisen tuloksena rakenteen voitiin todeta olevan halkaisijaltaan noin 3,5 metriä ja muodoltaan karkeasti pyöreä, joskin alusta alkaen näytti ilmeiseltä, että kivet olivat levittäytyneet hieman alkuperäistä laajemmalle alueelle (Kuva 3). Kaivauksen alussa esiin saatu kiveys koostui vaihtelevan suuruisesta aineksesta, joista suurin osa vaikutti tulen rapauttamilta. Suuremmat kivet sijoittuivat pääasiallisesti kummun reunoille, pienempien painottuessa rakenteen keskiosiin ja päälle. Jo kaivauksen alussa kiveyksen kaakkoisreunalla havaittiin halkaisijaltaan noin 50 senttimetriä oleva ja paikalleen hajonnut vuolukivilaatta. Tutkimuksen myöhemmissä vaiheissa kyseinen laatta voitiin todeta reunoiltaan hiotuksi ja muodoltaan soikeaksi hioinkiveksi tai vastaavaksi suurikokoiseksi kiviesineeksi.

Kuva 3. Kaivausalue pintamaan poistamisen ja laajennosten jälkeen (Kuva: V. Hakamäki).

Ylimpien kivikerrosten poistamisen päätteeksi rakenteen alla havaittiin varsin yhtenäinen hiekkakerros. Koska hiekkaa havaittiin myös rakenteen oletettujen reunojen ulkopuolelta, arvioitiin kyseisen kerroksen laajuus kuitenkin aluksi todellisuutta suuremmaksi. Kuitenkin tutkimuksen edetessä hiekan voitiin lopulta todeta rajautuvan suorakaiteen muotoiselle alueelle rakenteen keskiosaan (Kuva 4). Myös kivikummun ympärillä alkoi erottua yhä selkeämmin kulttuurikerros, joka vaihteli harmaista savilinsseistä tummaan nokimaahan ja toisaalta luontaiselta vaikuttavaan tulvasaveen. Lisäksi maaperässä havaittiin paikoitellen pahasti maatunutta tuohtaa, joka ilmeisesti liittyy tulisijan ympärillä olleen rakennuksen katto, lattia tai seinärakenteisiin.

Kuva 4. Kaivausalue tasossa 2 (Kuva: V. Hakamäki).

Vaikka kaivausalueella havaittu kivikumpu vaikutti tutkimuksen alussa kohtalaisen rakenteettomalta, voitiin sen pohjalla tutkimuksen edetessä todeta varsin selkeä ja edellä mainittua hiekkakerrosta rajaava kivikehä (Kuva 5). Kyseinen ilmiö koostui vaihtelevan kokoisesta kiviaineksesta, josta osa jatkui jossain määrin alempiin maakerroksiin. Lisäksi rakenteessa voitiin havaita jo mainitun vuolukiven kappaleita, joista osa saattaa liittyä aiemmin havaittuun kivilaataan, joskin niiden liittäminen kyseiseen kappaleeseen on osoittautunut haastavaksi. Esiin saadun kivikehän, sekä sen sisällä havaitun hiekkakerroksen perusteella rakenteen alkuperäisen koon voidaan arvioida olleen noin 2 x 1,4 metriä tai hieman suurempi. Kivien huomattavasta määrästä päätellen havaittu kivirakenne on ilmeisesti ollut varsin korkea ja koostunut sekä suurista, noin 8–12 kiloista että noin nyrkin kokoisista kivistä.

Kuva 5. Kaivausalue tasossa 3 (Kuva: V. Hakamäki).

Erityisesti kivikehän pohjois- ja länsireunoilla oli nähtävissä kaivausalueen profiileihin ja niiden ulkopuolelle jatkuva hiilensekainen likamaakerros. Koska kyseinen likamaakerros ei vaikuttanut yhtä voimakkaalta rakenteen etelä- ja itälaidalla, voitaneen sen ympärillä olleen ihmistoiminnan arvioida painottuneen erityisesti luoteispuolisille alueille, josta paikannettiin myös valtaosa talteen saaduista löydöistä. Kyseinen likamaakerros oli paksuudeltaan vain muutamia senttimetrejä ja tämän alta esiin saatiin varsin yhtenäinen savikerros, josta kivikummun alta paikannettu hiekkakerros hahmottui tumman rajapinnan ympäröimänä. Savikerros levittäytyi voimakkaimpana kivirakenteen pohjois- ja länsireunoilla, jossa kerros jatkui osittain myös tutkitun alueen

ulkopuolelle. Aikaisemmin havaitusta hiilensekaisesta kerroksesta poiketen savea tavattiin myös kivirakenteen etelä- ja länsipuolelta, jossa se kuitenkin painottui rakenteen reunalle. Jonkin verran savea tavattiin myös kivirakenteen alaisen hiekkakerroksen alta, mutta tässä tapauksessa kerrosta ei voida luonnehtia yhtä eheäksi.

Kenttätöiden tuloksena kaivausalueella todettu kivikumpu voidaan tulkita paikalleen romahtaneeksi ja monin paikoin edellisvuotisissa tutkimuksissa havaittua kiuasrakennetta muistuttavaksi tulisijaksi. Muodoltaan rakenne on alun perin ollut lähinnä suorakaidetta tai soikeaa muistuttava, joskin arvio perustuu pääasiallisesti rakenteen alla todettuihin maaperän ilmiöihin. Mitoiltaan rakenteen voidaan arvioida olleen noin 2,7 x 2,5 metriä ja todennäköisesti varsin korkea. Sekä vuoden 2015 että 2016 rakenteissa tulipesä on pohjustettu hiekalla ja eristetty luontaisesta maaperästä erottuvalla savella, joka tässä esitellyssä tapauksessa jatkui varsin yhtenäisenä myös kaivausalueen muihin osiin. Lisäksi rakenteet nivoutuvat toisiinsa myös löytöaineistojen valossa, sillä molemmista talletettiin ainoastaan vähäisiä määriä palanutta luuta ja muuta pienesineistöä.

Ulkoliedestä tuskin voidaan puhua, vaan tulisijat ovat todennäköisimmin kuuluneet savupirttiin, saunaan, riiheen tai muuhun hirsirakennukseen. Havaintoja jokseenkin samankaltaisista kiuasrakenteista on tehty muun muassa Liedon Vanhan Linnan muinaisjäännösalueelta sekä mahdollisesti Pirkkalan Tursiannotkon asuinpaikalta (Korkeakoski-Väisänen 2009; Raninen 2013). Lisäksi mahdollinen ristiretkiaikainen kiuasuuni on dokumentoitu Haukiputaan Satalahden kohteelta (Sarkkinen & Koivunen 1994). Mielenkiintoisena seikkana Pirttitörmän tulisijarakenteille voidaan pitää niiden yhteydessä havaittavia kuoppajäännöksiä. Kummassakin tapauksessa kuoppajäännös näyttää asettuvan kiveyksen eteläpuolelle, mutta toistaiseksi ainoastaan tässä esitellyyn kiuasrakenteeseen liittyvä kuoppajäännös on kokonaisuudessaan tutkittu. Seuraavassa esitellään aiemmissa tutkimuksissa kesken jäänyt ja kesän 2016 kenttätöissä loppuun saatettu kuopparakenne.

3.2. Varasto-/kellarikuoppa

Kyseisen, noin metrin syvyisen kuoppajäännöksen tutkimukset saivat alkunsa kesällä 2014. Tuolloin paikalle avattiin yhden neliömetrin laajuinen koeruutu, sillä kohteen löytäneeltä metallinilmaisinharrastajalta saadun tiedon mukaan paikalta 2013 löytynyt karjalaisperäinen eläinriipus oli kaivettu esiin kyseiseltä paikalta. Koeruudun tutkimusta

jatkettiin kunnes kävi selväksi, että koeruudussa havaitut maaperän ilmiöt jatkuivat huomattavan syvälle. Aikaresurssien puuttuessa, jäännöksen tutkimus keskeytettiin ja esiin saatu taso suojattiin pressulla ennen alueen täyttämistä. Kesän 2015 tutkimuksen yhdeksi tavoitteeksi asetettiin kuoppailmiön loppuun tutkiminen, mutta myös tuolloin tavoitteesta oli ajanpuutteen vuoksi luovuttava ja lopulta kokonaisuudessaan saatiin tutkittua vain kuopan toinen puolikas (Kuva 6).

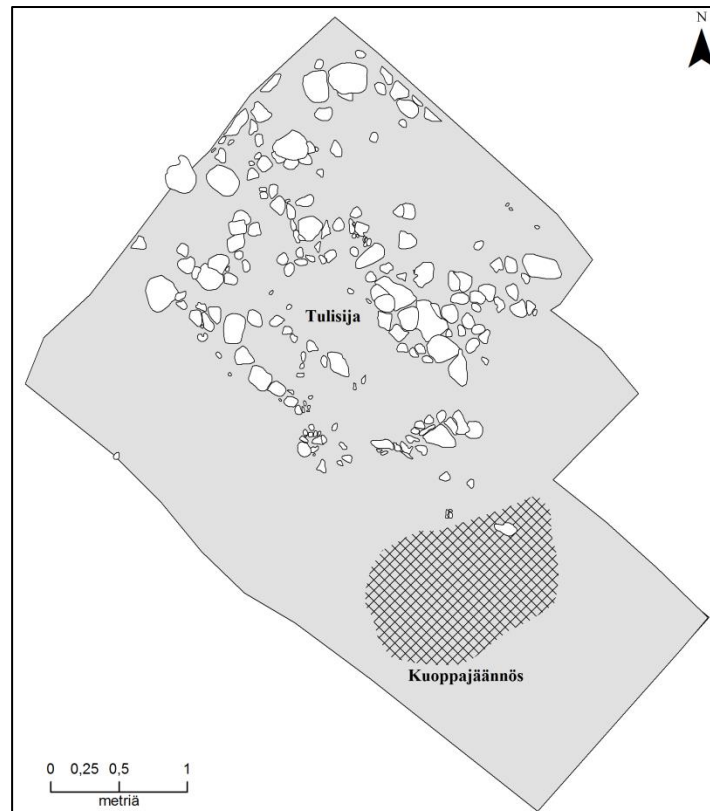

Kuva 6. Kuopan poikkileikkaus 2015 tutkimusten päätteeksi (Kuva: V. Hakamäki).

Kaivauksen alussa kuoppailmiöstä uskottiin tutkitun noin 50 prosenttia (ks. Hakamäki 2016). Tämä edellisvuotisen tutkimuksen päätteeksi syntynyt tulkinta osoittautui vuoden 2016 kaivauksen edetessä jokseenkin oikeaksi vaikkakin näkemys kuopan sisäpuolelle rajautuvasta kivitummuksista oli todettava vääräksi. Todellisuudessa kuopan kaivamaton osa jatkui tutkimattomalle alueelle noin 50 senttimetriä ja tulisijarakenne rajoittui sen luoteispuolelle siten, että osa kivistä oli ”valunut” kuopan reunalle ja osittain sen sisään. Kuopan kajoamaton osa tutkittiin loppuun yksikkökaivauksena jolloin sen voitiin todeta kapenevan nopeasti pohjaa kohden. Kuten aikaisemmin tutkitun puolikkaan kohdalla, myös tässä tapauksessa kuopan pohjalla voitiin havaita kasvavissa määrin palaneita kiviä sekä hiiltynyttä puuta. Esinelöytöjä ei paikannettu, mutta kuopan nokimaa- ja savikerroksista koostuvasta täyttömaasta havaittiin jonkin verran pii-iskoksia, palanutta luuta sekä pahasti lahonnutta puuta.

Tutkimuksen tuloksena kuoppajäännöksen alkuperäinen käyttötarkoitus voidaan todeta kohtalaisella varmuudella varasto- tai kellarikuopaksi, joka on sijoittunut aivan kiuasrakenteen reunalle (Kuva 7). Tulisijan tavoin kuoppa on todennäköisesti asettunut

rakennuksen sisäpuolelle ja siihen on alun perin saattanut kuulua myös puisia osia. Kuopan sijoittuminen kiuasmaisen tulisijan välittömään läheisyyteen tuo mieleen Savossa ja Karjalassa käytössä olleen *kolpitsa*-uunin, jossa kellarikuoppa oli asemoitu kiukaan kylkeen ja johon yleensä kuului puinen kansi tai penkki (esim. Talve 1980: 36–38). Otettaessa huomioon alueelta löytyneet itäistä alkuperä olevat esineet, voidaan tulkintaa pitää mahdollisena, joskin ongelmallisena, sillä *kolpitsa*-uuneja tunnetaan pääasiassa historiallisen ajan kohteilta.

Kuva 7. Kuoppailmiön sijoittuminen suhteessa tulisijaan (Kuva: V. Hakamäki).

3.3. Maanpäälliset havainnot

Varsinaisen kaivaustoiminnan lisäksi vuoden 2016 kenttätöihin sisältyi kohteen prospektointi paitsi silmämääräisesti maastoa havainnoiden, myös teräksisellä sondilla maata pistellen sekä metallinilmaisinta käyttäen. Prospektointi suoritettiin muun työskentelyn ohessa kohteen lähiympäristössä. Erityisesti huomiota kiinnitettiin maan pinnan alla tuntuviin kivikeskittymiin, sillä alueen luontaisesta kivettömyydestä johtuen

nämä voidaan todennäköisesti liittää kohteen varhaiseen ihmistoimintaan. Havaintojen sijoittuminen kohteelle dokumentoitiin takymetrillä. Lisäksi muutamissa tapauksissa kivikeskittymien ympäristöä kartoitettiin metallinilmaisimella mahdollisten metallilöytöjen tai niistä muodostuvien keskittymien dokumentoinniksi. Myös metallinilmaisimella tehdyt havainnot dokumentoitiin takymetrillä. Kartoituksen tuloksia voidaan tarkastella raportin lopussa olevassa kartassa 1.

Kartoituksen kiinnostavimmiksi havainnoiksi voitaneen luonnehtia kaivausalueen lähistöllä levittäytyvässä tiheikössä paikannettua kahta kumpua (kivikummut 1 ja 2). Nämä sijoittuivat tutkimusalueen länsipuolelle, noin 10–24 metrin päähän ja ainoastaan toinen niistä erottui maan pinnalle verrattain selvästi. Kummassakin tapauksessa kumpujen tutkimuksellinen potentiaali varmistui kuitenkin vasta sondeerauksella, jonka valossa näiden voidaan katsoa vertautuvan jo tutkittuihin tulisijarakenteisiin.

Kivikumpu 1 sijaitsee noin 15 metriä kaivausalueen luoteiskulmasta länteen. Kyseinen ilmiö erottuu maan pinnalle loivana ja lehtipuutiheikön osin verhoamana kohoumana, jonka havaitseminen ilman sondeerausta olisi saattanut olla haastavaa. Kumpu vaikuttaa tiiviisti kivetyltä ja kooltaan sen voidaan arvioida olevan noin 2,6 x 1,7 metriä. Kummun itäpuolella, noin kahden metrin päässä olevalla tasanteella, voidaan erottaa matalahko kuoppajäänös. Lisäksi kummun ympärillä on paikoitellen nähtävissä maapenkkoja, jotka mahdollisesti liittyvät kivikumpuun. Kyseessä saattavat olla esimerkiksi seinälinjoihin kuuluvien perustuksien jäännökset, mutta tulkintaan on suhtauduttava varauksella. Metallinilmaisimella kivikummun ja sen lähistöllä olevan kuopan väliseltä alueelta voidaan todeta kaksi hyvin lähekkäin olevaa signaalia. Kumpaankaan näistä ei kajottu tutkimuksen aikana.

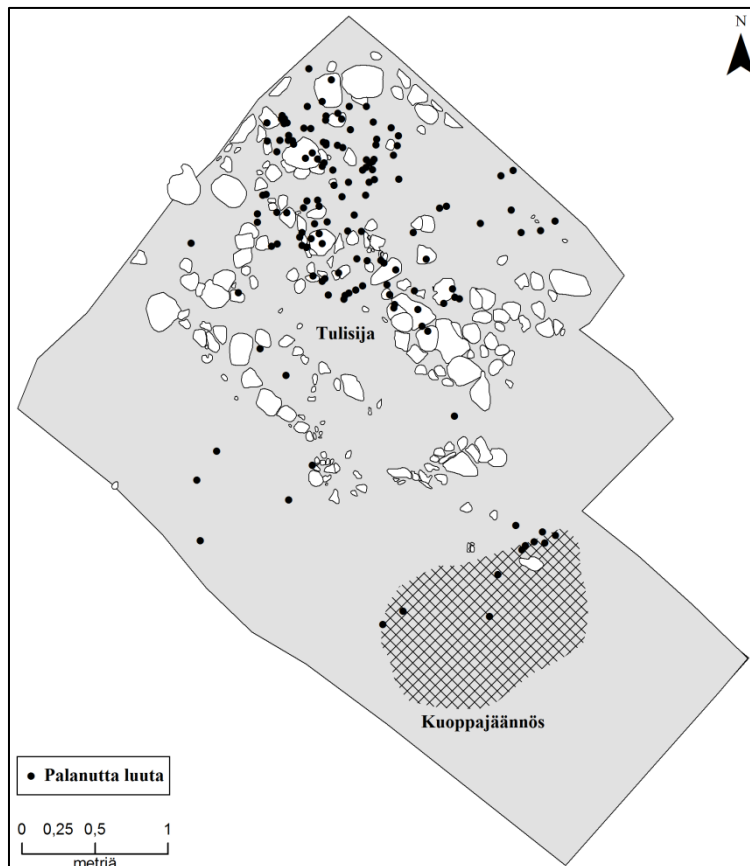
Kivikumpu 2 puolestaan sijaitsee noin kaksikymmentä metriä kaivausalueen luoteiskulmasta ja noin neljä metriä kivrakenteesta 1 länteen. Kyseinen kumpu erottuu maaperästä verrattain selvästi ja ensimmäiset kivet voidaan tuntea välittömästi sammalen alla. Kooltaan kumpu on noin 2,5 x 1,8 metriä. Välittömästi ilmiön itäpuolella on nähtävissä soikea ja kooltaan noin 2 x 0,7 metriä oleva kuoppajäänös. Lisäksi myös kivikummun kaakkoispuolella, noin kolmen metrin päässä, voidaan todeta kuoppa, joskin tämä on huomattavasti pienempi ja matalampi. Jälkimmäiseen kuoppaan ei myöskään näytä liittyvän minkäänlaista kiveystä. Metallinilmaisinkartoituksen kuluessa tältä alueelta voitiin todeta kolme

metallisignaalia, jotka asettuvat aivan kivikummun reunoille. Kyseisiin metallisignaaleihin ei kajottu tutkimuksen yhteydessä, mutta kivikummusta noin kuusi metriä pohjoiseen havaittu ja muista selvästi erottuva metallisignaali tarkastettiin pienellä koepistolla, sillä tämä asettui välittömästi sammalen alle. Signaalin aiheuttajaksi osoittautui leveäkantainen rautanaula, joka on varsin samankaltainen kuin kaivausalueelta talletetut naulat.

Kahden tutkitun tulisijaranteen valossa, voidaan kartoituksen yhteydessä havaittuja kivikumpuja pitää suurella todennäköisyydellä varsin samankaltaisina. Kooltaan nämä kummut vertautuvat jo tutkittuihin, joskin niiden todellista kokoa ei luonnollisestikaan voida täysin varmasti todeta pelkällä silmämääräisellä tarkastelulla. Kummassakin tapauksessa kummun läheltä todettiin myös kuoppa, mikä niin ikään vastaa jo tutkittuja tulisijoja, joskin vuonna 2015 kaivettuun liittyvä kuoppa on toistaiseksi tutkimatta. Myös metallinilmaisinkartoituksen tulosten voidaan nähdä indikoivan kivikumpujen liittymistä alueen myöhäisrautakautiseen käyttöön.

3.4. Löydöt

Tutkimuksen aikana talletettiin kaiken kaikkiaan 156 löytöyksikköä palanutta luuta, piiskoksia, pieniä metalliesineitä sekä muutamia hieman poikkeuksellisempia löytöjä. Löytöaineisto on luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin numerolla KM 41006. Edellisvuotisten tutkimusten mukaisesti, myös vuoden 2016 kaivaustutkimuksen runsaimman löytöryhmän muodostavat erilaiset palaneet eläimen luun kappaleet. Kaiken kaikkiaan palanutta luuta paikannettiin noin 32,4 grammaa ja tarkasteltaessa niiden sijoittumista kaivausalueelle, voidaan niiden todeta painottuvan erityisesti tulisijarakenteen pohjoispuolisille alueille, jossa myös tavattiin kaikista runsaimmin hiilen sekaista likamaata. Kuitenkin jonkin verran luuta tavattiin myös loppuun tutkitun kuoppailmiön alueelta (Kuva 8). Luita ei ole vielä analysoitu asianmukaisesti, mutta aineistoon näyttäisi kuuluvan ainakin kalan luita, mikä ei ole yllättävää otettaessa huomioon kohteen vedenläheinen sijainti.

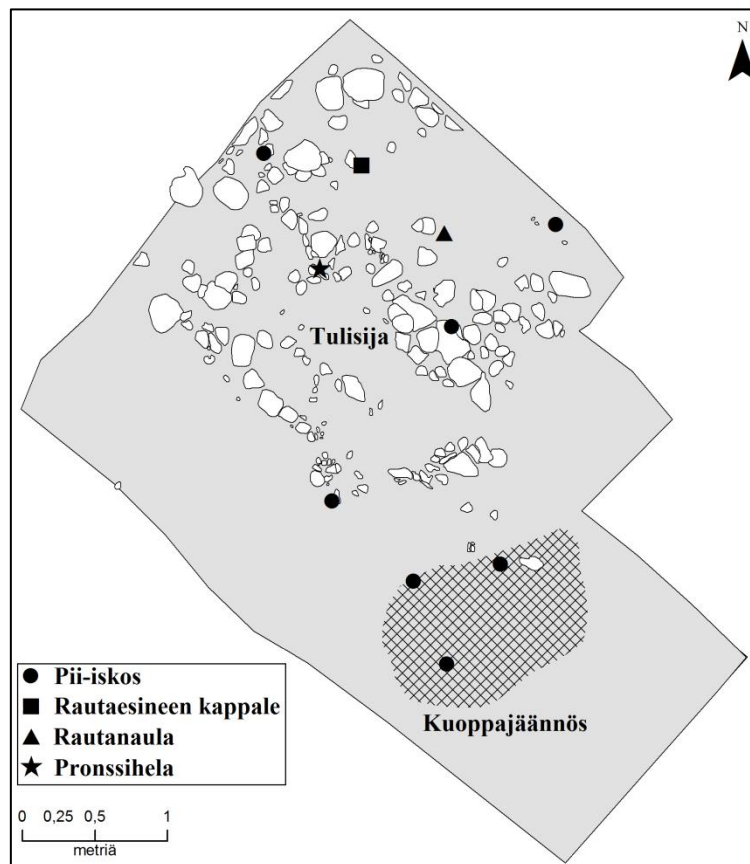

Kuva 8. Palaneiden luiden levintä kaivausalueella.

Toiseksi suurimman yksittäisen löytöryhmän muodostivat pii-iskokset, joita havaittiin kaikkiaan kahdeksasta eri kohdasta, joskin yhden todellinen löytöpaikka jäänee arvoitukseksi koska kappale havaittiin vasta seulassa. Toisin kuin palaneiden luiden kohdalla, pii-iskoksia tavattiin melko tasaisesti, eikä niiden levinnässä voida havaita selviä keskittymiä. Kolme pii-iskosta talletettiin kuoppailmiön täyttömaasta (Kuva 9). Fragmentit vaihtelevat väriltään, ladultaan ja kooltaan osan ollessa vaalean harmaata ja osan ruskeaa tai valkoiseksi palanutta. Tältä osin aineistoa voitaneen perustellusti pitää tuluskivistä lohjenneina sirpaleina.

Erilaisia metalliesineen kappaleita otettiin talteen kolmesta eri kohdasta pääasiallisesti kaivausalueen pohjoislaidalta (Kuva 9). Tulisijarakenteen sisäosasta löydetty pronssinen helan katkelma (KM 41006: 1) muistuttaa vuoden 2014 kaivauksissa havaittua ja puukon tupen suuhelaksi tulkittua esinettä, joskin tässä tapauksessa esine on rikkonaisempi. Rautanaula (-:2) havaittiin niin ikään tulisijarakenteen lähietäältä. Kyseessä on katkennut naula, jonka ruoto on poikkileikkaukseltaan nelikulmainen ja kanta leveä ja litteä. Metallinilmaisinkartoituksessa tavattu rautanaula (-: 3) on

silmiinpistävän samanlainen, vaikka tässä tapauksessa esine onkin ehjä. Tämän perusteella nauloja voidaan luonnehtia jokseenkin samankaltaisiksi, kuin Jukka Luodon väitöskirjassaan esittämän naularyhmittelyn tyyppi JOA (Luoto 1984: 92). Lisäksi kaivausalueelta löydettiin yksi tunnistamaton rautaesineen kappale (-:4), joka voitaneen tulkita naulan ruodon kappaleeksi, joskin tulkinta on epävarma.

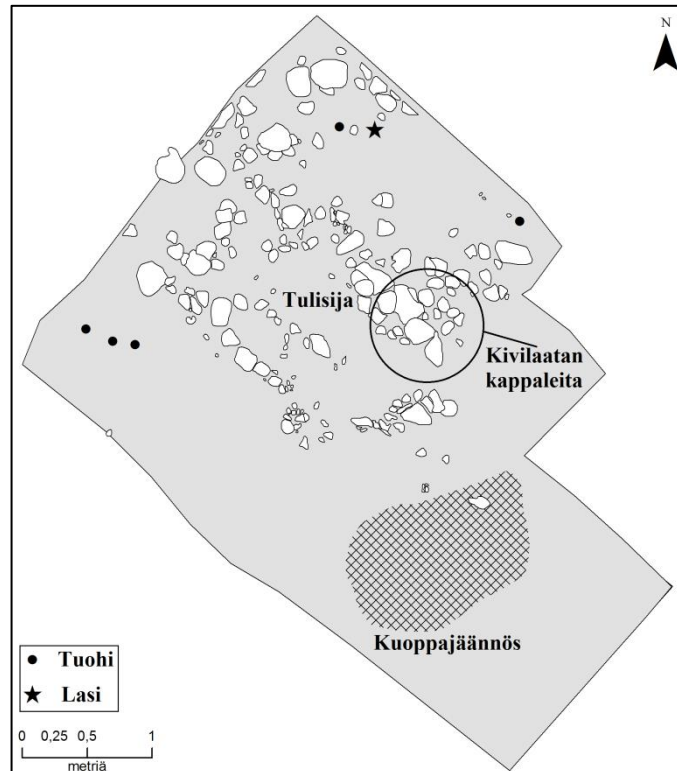

Kuva 9. Pii-iskosten ja metallilöytöjen levintä kaivausalueella

Luiden, piin ja metalliesineiden lisäksi kaivauksen aikana otettiin talteen muutamia hieman poikkeuksellisempia löytöjä (Kuva 10). Näistä kenties kiinnostavin on pieni sinertävä lasin kappale, joka paikannettiin kaivausalueen pohjoiskulman lähetyviltä havaitusta likamaasta. Kyseessä saattaa olla myös myöhempi intruusio, mutta huomioitaessa kappaleen konteksti ja se, ettei alueelta juurikaan tunneta historialliselle ajalle kuuluvia löytöjä tai rakennusjäännöksiä, on sen liittymistä Pirttitörmän varhaiseen käyttövaiheeseen pidettävä todennäköisenä. Lasin lisäksi kaivausalueella havaittiin useassa eri kohdassa tuohelta vaikuttavaa materiaalia. Tuohen kappaleet sijoittuivat joko tummiin hiilensekaisiin kohtiin tai savikerrokseen, joissa ne toisinaan levittäytyivät

useiden senttimetrien laajuisille alueille. Useimmissa tapauksissa tuohen kappaleet olivat kuitenkin hyvin hauraita ja näin ollen ainoastaan yksi suurikokoinen palanen kerättiin talteen. Aikaisemmin mainittu suurikokoinen kivilaatta paikannettiin niin ikään tulisijajailmiön yhteydestä ja osittain sitä ympäröineen kivikehän päältä. Esine on hajonnut ja koostuu viidestä erikokoisesta vuolukiven kappaleesta. Yhteen sovitettuina laatan halkaisija on noin 50 senttimetriä ja sekä sen reunoilla että yläpinnassa voidaan erottaa työstöjälkiä (Kuva 11).

Kuva 10. Muun löytöaineiston levintä kaivausalueella

Kuva 11. Kaivausalueelta löydetty soikea kivilaatta (Kuva: V. Hakamäki

4. AJOITUS

Pirttitörmän ajoitukseen ei kesän 2016 tutkimuksissa ilmaantunut merkittäviä muutoksia. Kohdetta voidaan edelleen pitää pääasiallisesti rautakauden lopulla käytössä olleena kohteena, jonka käyttö on saattanut alkaa jo 1000–1100-luvuilla, joskaan todisteita tästä ei muutamia esinelöytöjä ja jääkauden jälkeisen maankohoamisilmiön antamaa *terminum post quem* -ajoitusta lukuun ottamatta ole saatu. Myöhäisimmillään kohdetta on todennäköisesti käytetty 1300–1400 -luvulla, jolloin asutus näyttää siirtyneen läheiselle Iin Haminan alueelle. Kohteen ajoitusta on pohdittu yksityiskohtaisemmin kesän 2014 tutkimuksissa laaditussa artikkelissa (Hakamäki & Ikäheimo 2015).

Tällä hetkellä Pirttitörmältä on saatavissa neljä radiohiiliajoitusta, jotka jakautuvat kohteen rakenteiden kesken seuraavalla tavalla:

- Kesällä 2014 tutkitun keittokodalta tai muunlaiselta ulkokeittiöltä vaikuttavan rakennekokonaisuuden alueelta on ajoitettu yksi näyte eläimenluusta. Näyte ajoittuu 1200-luvun lopulta 1300-luvun loppuun (Ua-50715: 667±33 BP; calAD 1280–1306/1363–1385).
- Kesällä 2015 tutkitusta suurikokoisesta tulisijarakenteesta on ajoitettu niin ikään yksi eläimen luista koostuva näyte. Kyseinen näyte viittaa 1200-luvun loppuun tai 1300-luvulle (Ua-54848: 682±23 BP; calAD 1270–1380 [68,2 %]/1270–1390 [95,4 %]).
- Tässä esitellyn kaivauksen palaneista luista on ajoitettu kaksi näytettä. Kumpainkin näyte liittyy kaivausalueella havaittuun tulisijarakenteeseen ja ajoitustulosten perusteella kyseinen ilmiö kuuluu todennäköisemmin 1200-luvulle (Ua-54849: 754±24 BP; 1255–1280 [68,2 %]/1220–1285 [95,4 %] ja Ua-54850: 750±23 BP; 1255–1280 [68,2 %]/1220–1285 [95,4 %]).

Vuoden 2016 tutkimuksissa paikannettu tulisijarakenne voidaan radiohiiliajoitusten valossa liittää Pirttitörmän 1200-luvulle kuuluvaan asutusvaiheeseen ja todeta näin ollen hieman muita tähän saakka tutkittuja ilmiöitä iäkkäämmäksi. Rakenteen yhteydessä havaittu kuoppailmiö liittyyneen tulisijaan sillä siitä saatu löytöaineisto – pronssinen eläinriipus ja veitsi – ajoittunevat suurelta osin 1200-luvulle. Ainoa iältään poikkeava löytö kuoppailmiöstä on 1300-luvun puoleen väliin kuuluva hopearaha, mutta tässä

tapauksessa on huomioitava, että kyseinen löytö talletettiin aivan kuoppailmiön täytön yläosasta ja on näin todennäköisesti sekundäärisellä paikallaan.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kesällä 2016 suoritettua kaivaustutkimusta voidaan pitää onnistuneena, sillä kenttätöille asetetut tavoitteet täyttivät ja kohteeseen liittyvä tietomäärä karttui myös muilta osin. Kaivauksen kuluessa tutkittiin kaksi myöhäiselle rautakaudelle kuuluvaa rakennetta. Näistä keskeisimmäksi muodostui kaivausalueella havaittu suurikokoinen tulisijarakenne, jota voitaneen luonnehtia kiuasuunin jäännökseksi. Kyseisen rakenteen ympäriltä talletettiin palaneen luun kappaleita, pii-iskoksia, pieniä metalliesineitä sekä muutamia hieman poikkeuksellisempia löytöjä kuten lasia. Löydöistä valtaosa sijoittui kaivausalueen pohjoislaidalla olleeseen mustaan likamaahan. Seinälinjoja tai muita tulisijaan liittyvän rakennuksen merkkejä ei varmuudella todettu, joskin kaivausalueella voitiin todeta monin paikoin tuohta, joka on todennäköisesti kuulunut asumuksen katto, seinä- tai lattiarakenteisiin.

Tämänkertaisen kenttäruepeaman tuloksena tulisijarakenteen kaakkoispuolelle sijoittunut kuoppailmiö saatiin tutkittua kokonaisuudessaan. Kyseessä on todennäköisesti tulisijaan ja sen ympärillä olleeseen rakennukseen kuulunut kellari- tai varastokuoppa. Kuoppa oli noin metrin syvyinen ja halkaisijaltaan 1,5 metriä. Kuopan täyttömaa koostui erilaisista hiili- ja savikerroksista sekä palaneista kivistä, joista osa on todennäköisesti päätynyt paikalleen läheisestä tulisijasta. Kellarikuoppaan on myös saattanut kuulua puisia rakenteita. Otettaessa huomioon 2014–2016 tutkimukset, voidaan kuoppailmiön todeta sisältäneen paitsi 1300-luvun puoleen väliin kuuluvan hopearahan, myös 1200-luvulle ajoittuvan veitsen, lukuisia pii-iskoksia ja pieniä määriä palanutta luuta. Myös metallinilmaisinharrastajan 2013 löytävä karjalaisperäinen eläinriipus on löytynyt todennäköisesti kuopan alueelta tai vähintään sen lähistöltä.

Tutkimuksellisesti Pirttitörmän kohdetta voidaan edelleen pitää varsin merkittävänä. Tässä käsiteltyjen rakenteiden lisäksi alueella on tähän mennessä tutkittu yksi suurikokoinen tulisijarakenne sekä yksi pienempi liesi, mutta valossa tutkimattomiakin rakenteita on yhä löydettävissä. Vuoden 2016 kenttätöiden aikana kohteelta paikannettiin kaksi uutta kivikumpua, jotka voitaneen jo tutkittujen valossa sekä 2016 tehtyjen havaintojen valossa tunnistaa suurikokoisiksi tulisijarakenteiksi. Uusien

rakenteiden perusteella kohteen voidaan todeta jatkuvan ainakin 25 metriä alueen itäpuolelle.

6. BIBLIOGRAFIA

6.1. Painamattomat lähteet

Hakamäki, Ville. 2014. Ii. Illinsaari 3 (Pirttitörmä). Rautakauden lopun ja keskiajan alun asuinpaikan koekaivaus 2.–19.6.2014. Tutkimuskertomus. Oulun yliopisto, arkeologian oppiaine (kopio Museoviraston arkistossa).

Hakamäki, Ville. 2015. Ii. Illinsaari 1. Rautakautisen löytöpaikan koekaivaus 1.–12.6.2015. Tutkimuskertomus. Oulun yliopisto, arkeologian oppiaine (kopio Museoviraston arkistossa).

Hakamäki, Ville. 2016. Ii. Illinsaari 1. Rautakautisen löytöpaikan koekaivaus 1.–12.6.2015. Tutkimuskertomus. Oulun yliopisto, arkeologian oppiaine (kopio Museoviraston arkistossa).

Raninen, S. 2013. Pirkkala Pirkkalankylä (Bircala) ja Tursiannotko. Arkeologinen pelastus- ja koekaivaus 2013. Tutkimuskertomus. Pirkanmaan maakuntamuseo (kopio Museoviraston arkistossa).

6.2. Tutkimuskirjallisuus

Hakamäki, Ville & Janne Ikäheimo. 2015. Iin Illinsaaren Pirttitörmä. Asuinpaikka rautakauden ja keskiajan taitteesta. Faravid 39, 7–22.

Ikäheimo, Janne. 2015. Iin Illinsaaren keskiaikainen tinakannu. Faravid 38, 39–59.

Koinen, P. & Sarkkinen, M. 2014. Haukiputaan Kellon historiallisen ajan arkeologinen tutkimus 1990-1991. Arkeologian tutkimusraportti 9. Oulun yliopisto, arkeologia.

Korkeakoski-Väisänen, K. 2009. Kiuas linnavuoren koillisrinteellä. Kristiina Korkeakoski-Väisänen, Jouko Pukkila & Hannele Lehtonen (toim.), Muinaisjäännös ja maisemakohde: kaksitoista näkökulmaa arkeologisiin ja kasvitieteellisiin tutkimuksiin Liedon Vanhalinnassa ja sen ympäristössä. Turun yliopistosäätiö, Turku, 54–69.

Kuusela, Jari-Matti, Janne Ikäheimo, Ville Hakamäki, Rosa Vilkama & Anna-Kaisa Salmi 2013. Suutarinniemi: The Late Iron Age/Early Medieval cemetery of Ii (Northern Ostrobothnia, Finland). *Fennoscandia Archaeologica* XXX, 126–132.

Luoto, J. 1984. Liedon Vanhanlinnan mäkilinna. SMYA 87.

Talve, I. 1980. Suomen kansankulttuuri. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

7. KARTTALUETTELO

Kartta 1.

Yleiskartta tutkitusta alueesta kaivausalueineen sekä maanpäällisine ilmiöineen. Kartassa on esitetty myös 2016 suoritetun pienimuotoisen metallinilmaisinkartoituksen yhteydessä havaittujen signaalien levintä alueella.

Kartta 2

Kaivausalue tasossa 0.

Kartta 3.

Kaivausalue tasossa 1

Kartta 4.

Kaivausalue tasossa 2.

Kartta 5.

Kaivausalue tasossa 3.

Kartta 6.

Kaivausalue tasossa 4.

Kartta 7.

Kaivausalueen pinta-arvot.

Kartta 8.

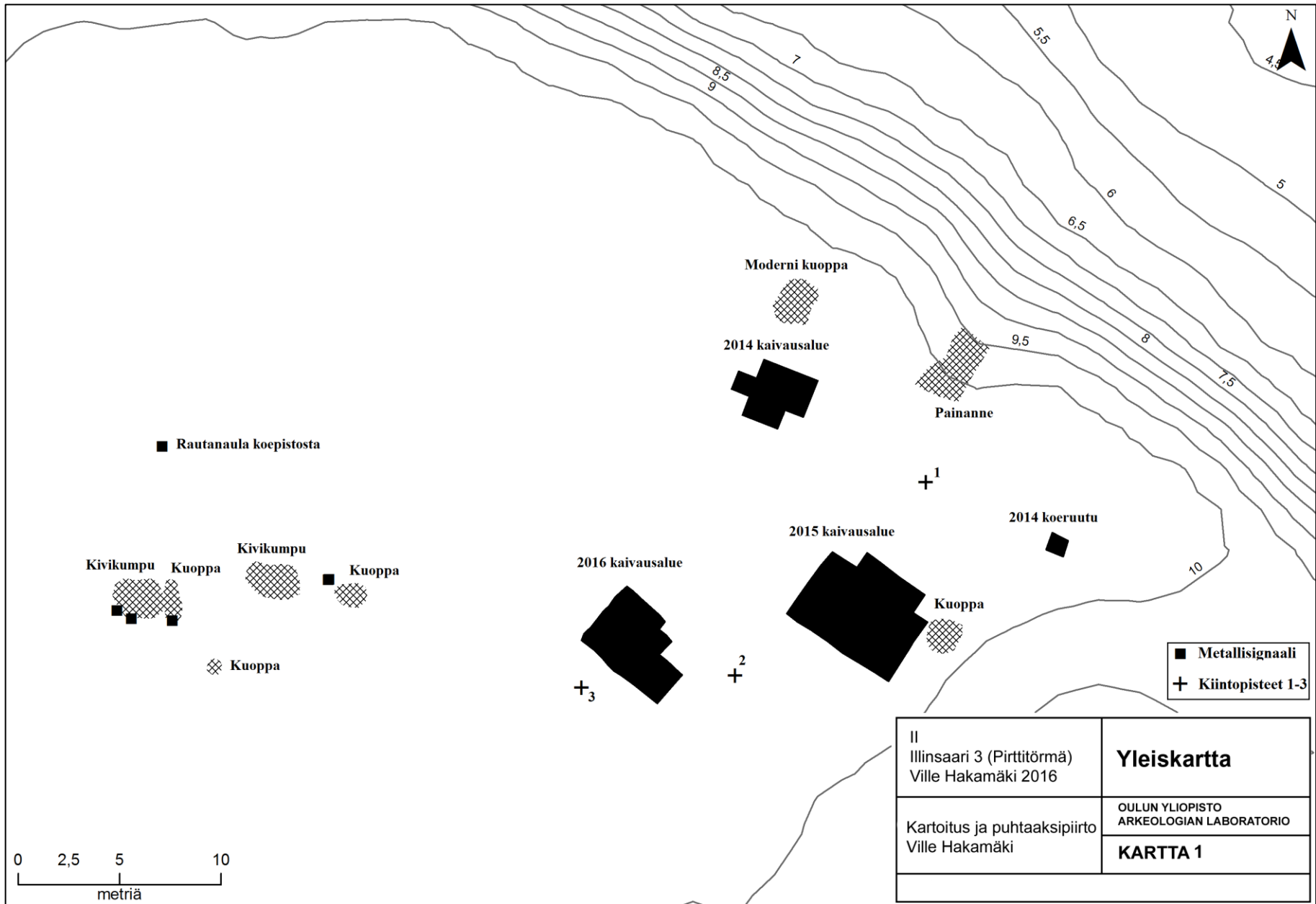
Kaivausalueen pohja-arvot.

8. KUVALUETTELO

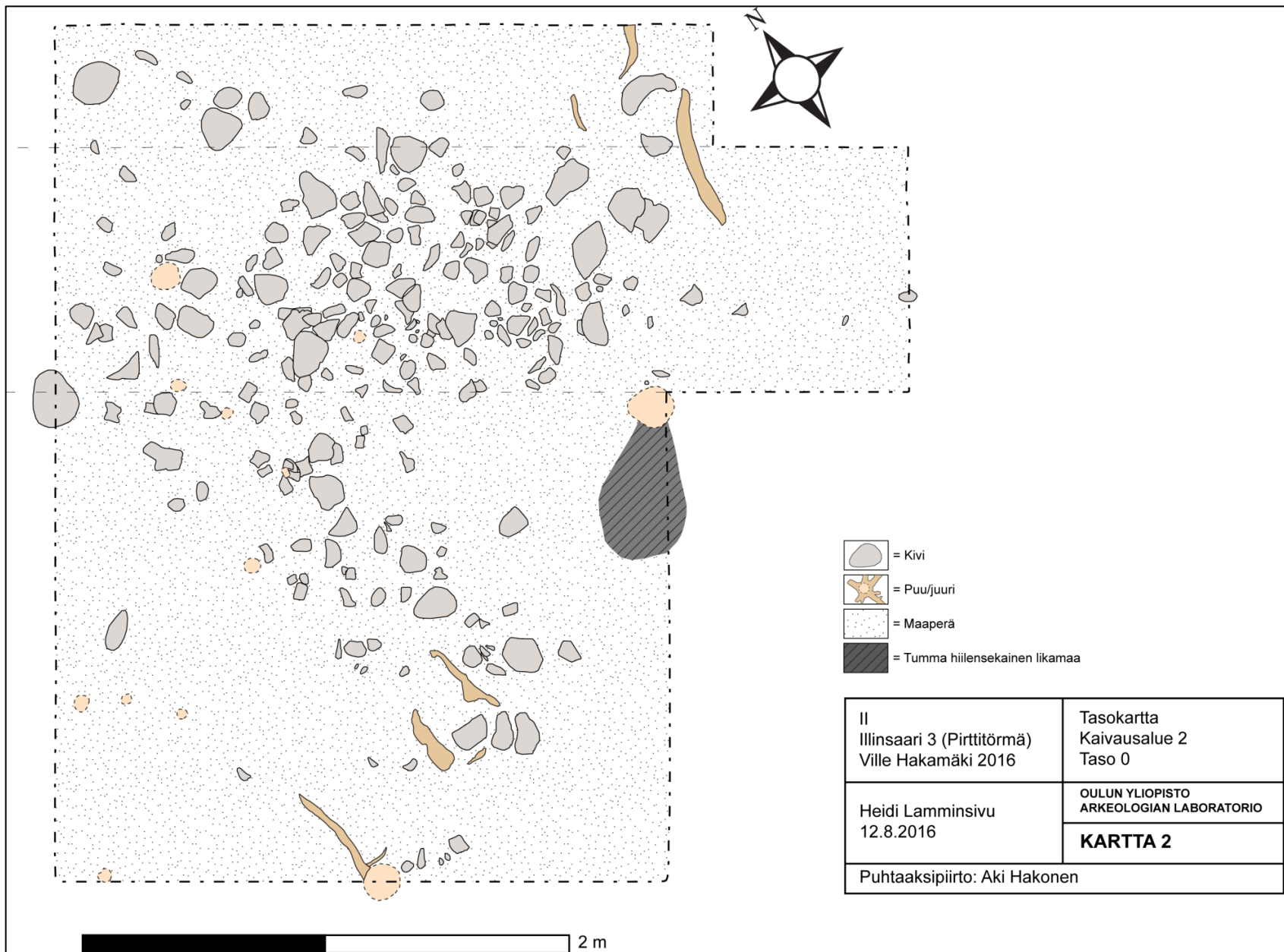
Kuvaajat: Ville Hakamäki (V.H.) ja Janne Ikäheimo (J.I.).

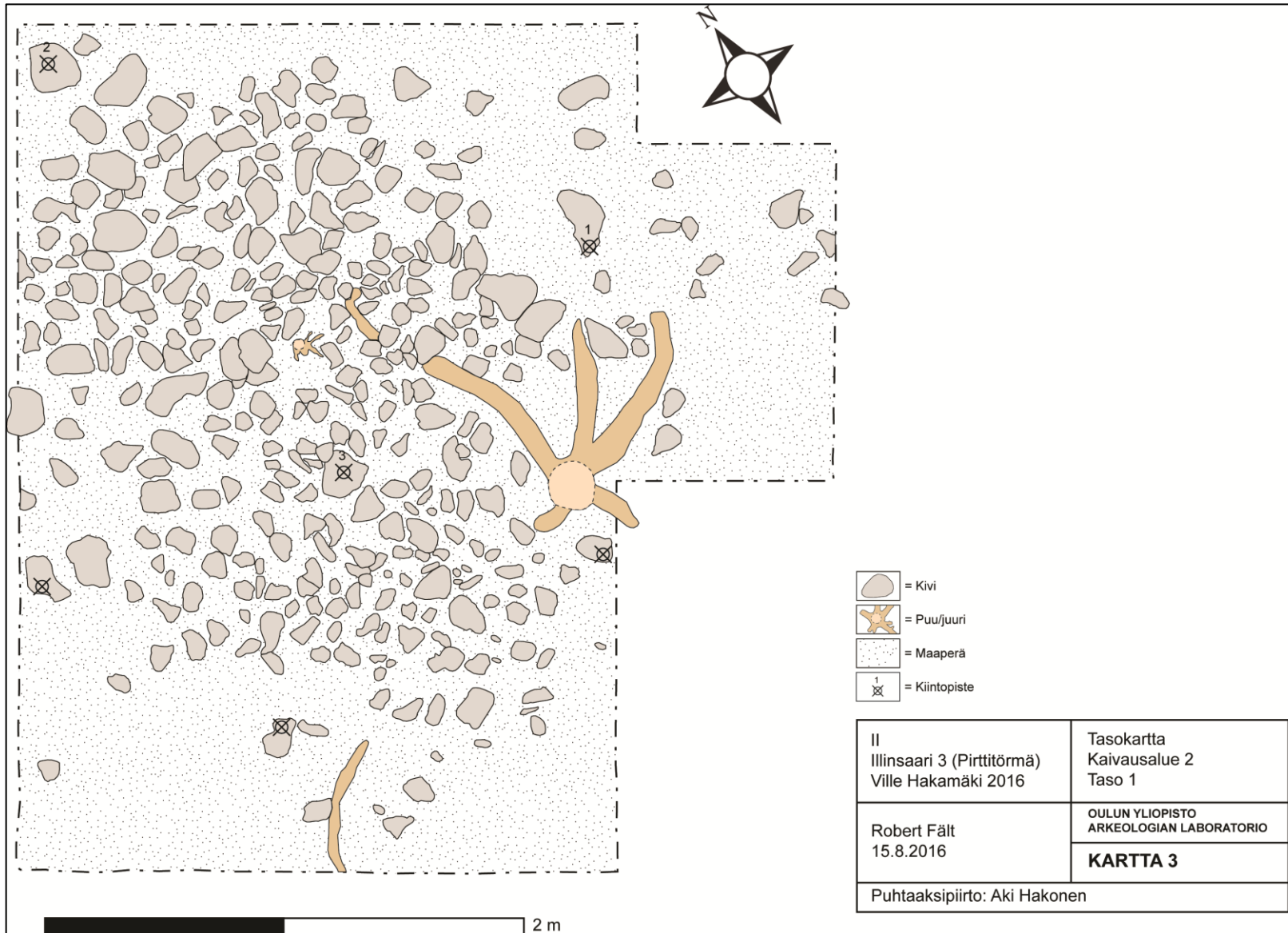
#	Suuntaan	Kuvaaja	Pvm	Klo	Aihe
1	330	V.H	10.8.	8:26	Tutkittava kohta ennen toimenpiteitä
2	225	”	11.8.	8:15	Kaivausalue 2 pintamaan poiston jälkeen
3	ylhäältä	”	”	10:10	Kaivausalue 2 rautanaula <i>in situ</i>
4	”	”	”	12:52	Maanäyte uuden kohteen kuoppajäänöksestä
5	45	J.I	”	14:17	Työkuva
6	340	”	”	14:25	Työkuva
7	ylhäältä	V.H	”	14:55	Metallinilmaisimella löydetty rautanaula
8	0	”	12.8.	9:08	Kaivausalue 2, taso 0
9	110	”	”	9:09	Kaivausalue 2, taso 0
10	200	”	”	9:11	Kaivausalue 2, taso 0
11	300	”	”	15:27	Kaivausalue 2 taso1
12	0	”	”	15:28	Kaivausalue 2 taso1
13	180	”	15.8.	8:02	Kaivausalue 2 taso1
14	120	”	”	13:10	Kaivausalue 2, kerros 2 kaivausten kuluessa
15	ylhäältä	”	”	14:41	Tuohta kaivausalueella 2
16	130	”	16.8.	9:44	Kaivausalue 2, taso 2
17	ylhäältä	”	”	11:41	Tuohta kaivausalueelta 2 <i>in situ</i>
18	30	”	17.8.	9:30	Kaivausalue 2, taso 3
19	150	”	”	9:33	Kaivausalue 2, taso 3
20	300	”	”	9:34	Kaivausalue 2, taso 3
21	270	”	”	9:35	Kaivausalue 2, taso 3 lieden pohja
22	20	”	”	”	Kaivausalue 2, taso 3 lieden pohja
23	300	”	”	9:45	Kaivausalue 2, taso 3 lieden nurkka
24	180	”	”	13:28	Kaivausalue 2, työkuva, kerrosta 4 kaivetaan
25	290	J.I	18.8.	8:45	Kaivausalue 2, kuoppailmiö, muistiinpanokuva
26	110	V.H	”	9:43	Kaivausalue 2, kuoppailmiö, muistiinpanokuva
27	180	”	”	12:54	Kaivausalue 2, taso 4
28	90	”	”	12:55	Kaivausalue 2, taso 4
29	30	”	”	12:56	Kaivausalue 2, taso 4
30	300	”	”	12:57	Kaivausalue 2, taso 4
31	20	”	”	12:58	Kaivausalue 2 kuoppailmiön kiviä
32	290	”	”	12:59	Kaivausalue 2, tulisijan pohja tasossa 4
33	140	”	19.8.	11:04	Muistiinpanokuva, kuoppailmiö
34	260	”	”	11:43	Kaivausalue 2, pohja
35	ylhäältä	”	”	13:05	Kiintopiste maastossa
36	”	”	”	13:33	Kaivausalue 2, kuoppailmiö, puuta kuopan pohjalla

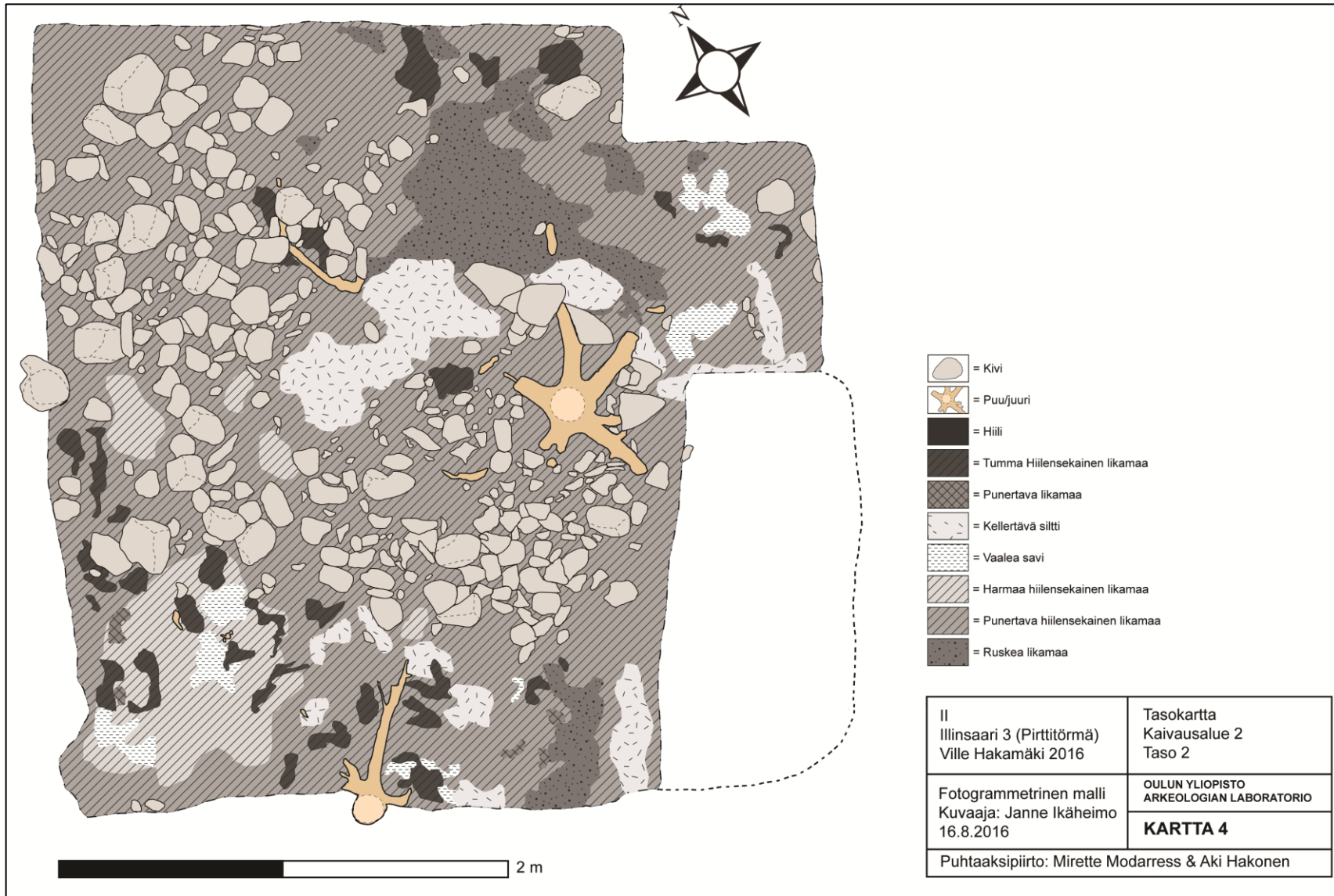
37	290	”	”	14:07	Kaivausalue 2, kuoppailmiö pohjaan kaivettuna
38	150	”	”	”	Kaivausalue 2 maisemoituna

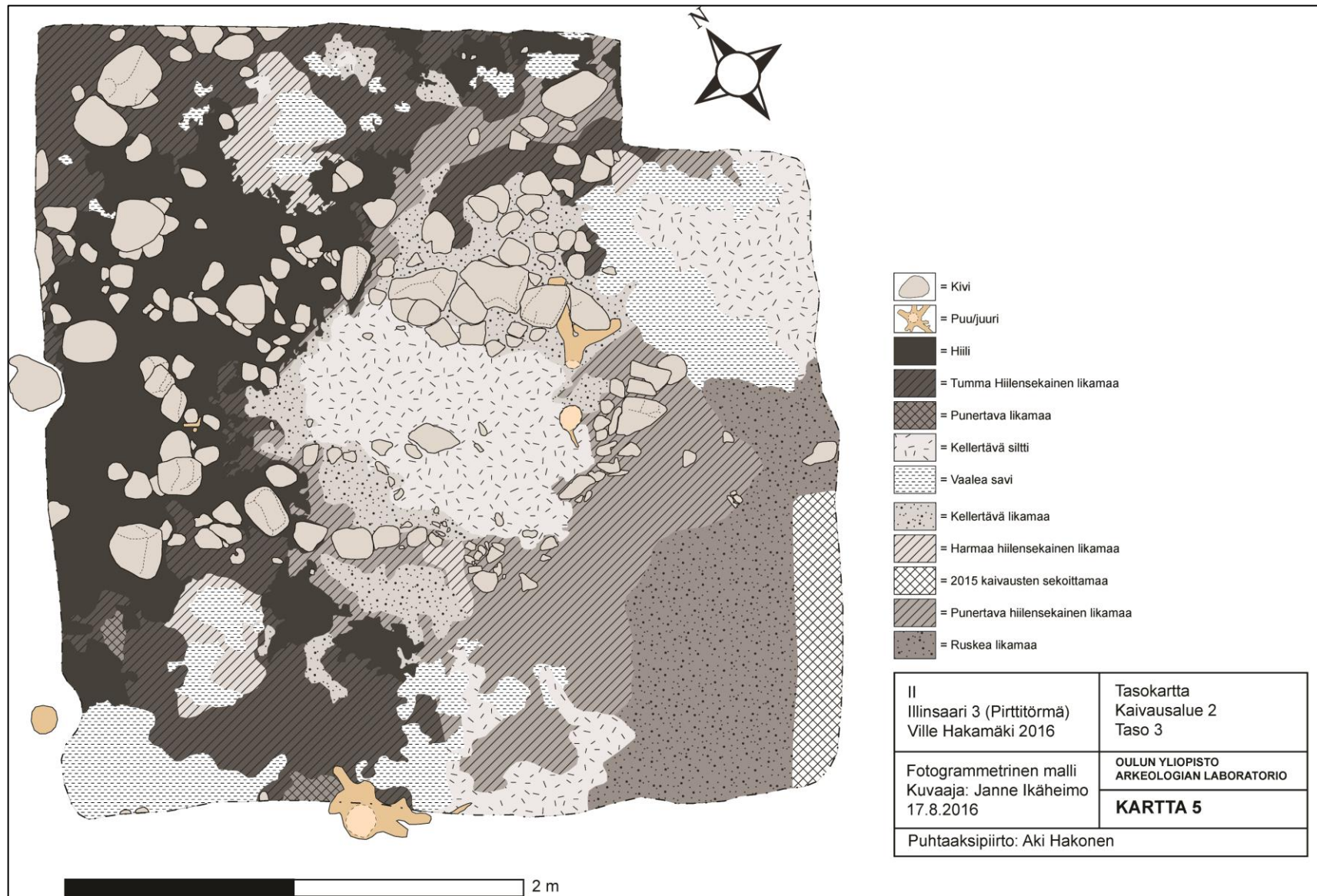

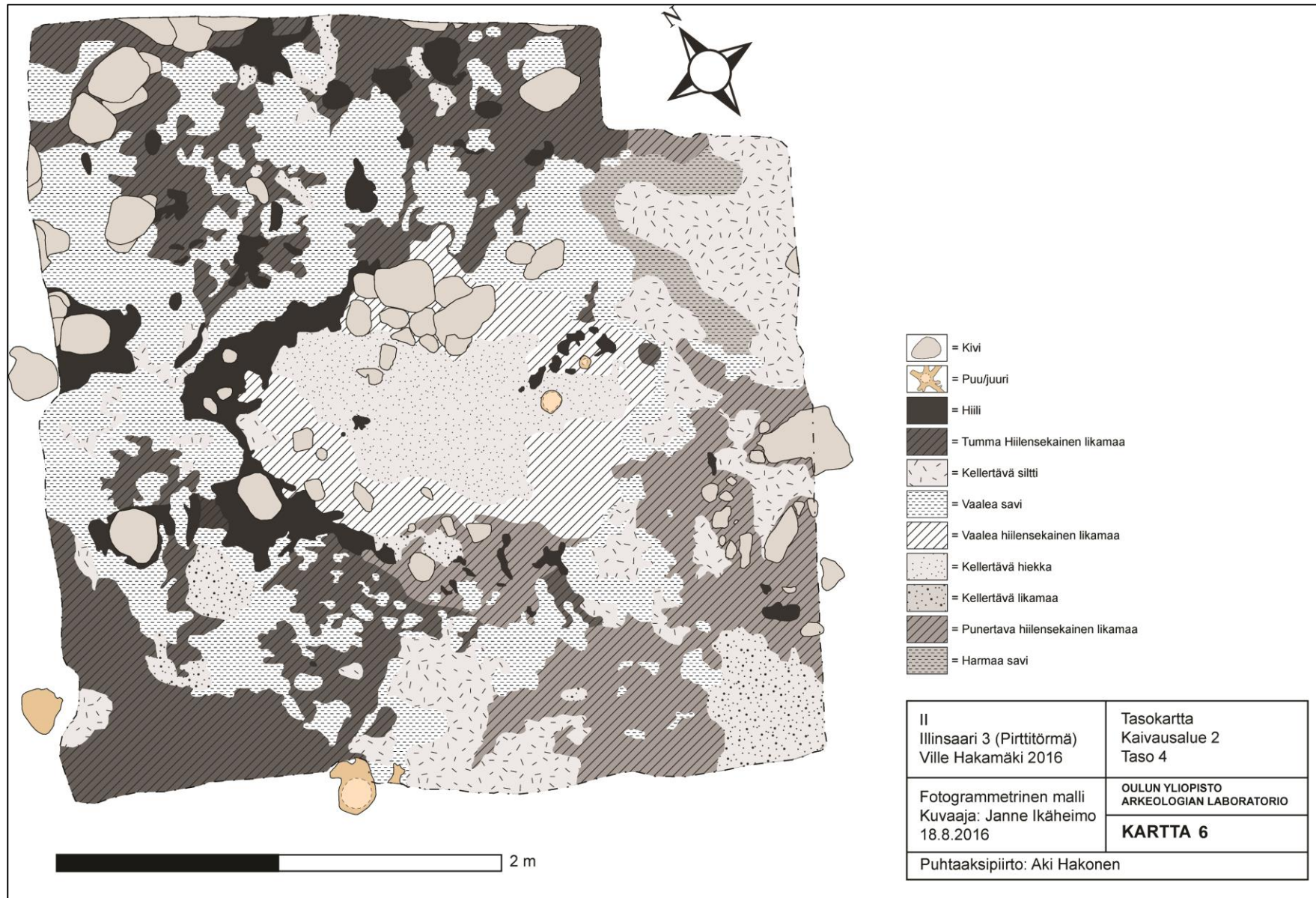
II Illinsaari 3 (Pirttitörmä) Ville Hakamäki 2016	Yleiskartta
Kartoitus ja puhtaaksipiirto Ville Hakamäki	OULUN YLIOPISTO ARKEOLOGIAN LABORATORIO KARTTA 1

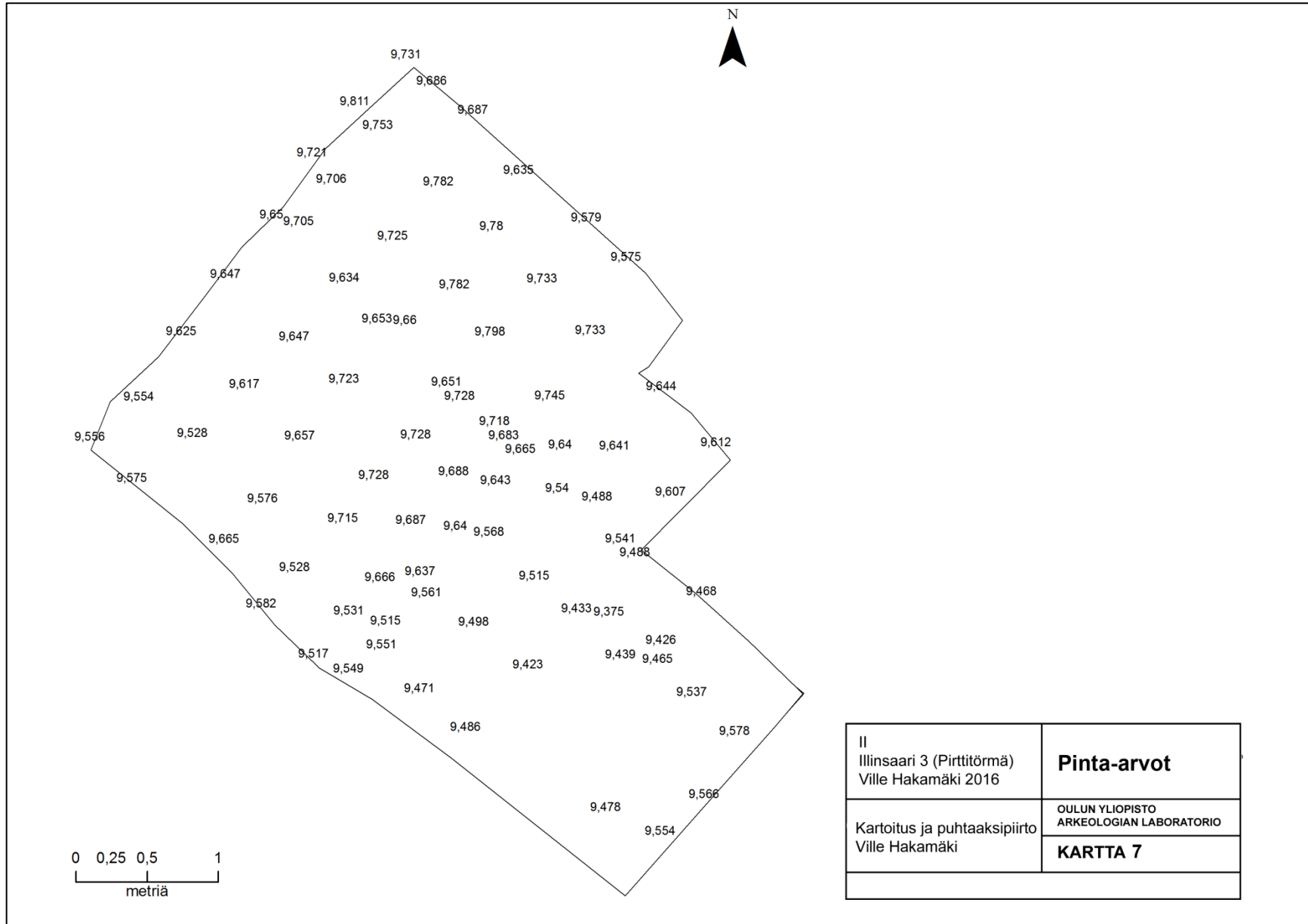

II Illinsaari 3 (Pirttitörmä) Ville Hakamäki 2016	Pinta-arvot
Kartointi ja puhtaaksi piirto Ville Hakamäki	OULUN YLIOPISTO ARKEOLOGIAN LABORATORIO KARTTA 7

